

Lekcja 8. „Hej sokoły!”

CZĘŚĆ DLA NAUCZYCIELA

Wstęp:

W tej lekcji zajmiemy się trwającym w XIX wieku romantycznym myśleniem o swojej przeszłości, zarówno u Polaków jak i Ukraińców. W tym czasie tworzyły się mity narodowe i budowano nową tożsamość. To będzie okazja do przyjrzenia się jak manifestowało się pragnienie wolności – utraconej u Polaków i wymarzonej u Ukraińców.

Pierwsza połowa XIX wieku przyniosła w literaturze ogromną popularność stylu romantycznego. Wspomniane wcześniej tęsknoty, doskonale wyrażało się przy jego pomocy. Szczególnie gdy sięgało się do folkloru, pieśni, dumek i innych skarbów ludowej historii. Najważniejsi twórcy polscy i ukraińscy z tego okresu, stali się „narodowymi wieszczami”.

Co ciekawe i warto podkreślić, polscy i ukraińscy poeci i pisarze wiedzieli o sobie. Nawzajem się inspirowali i często darzyli się szacunkiem. Polacy stworzyli nawet ukraiński nurt polskiego romantyzmu w którym odwoływali się do braterstwa między narodami. Z kolei np. największy ukraiński pisarz – Iwan Franko – był znawcą, tłumaczem i popularyzatorem twórczości Mickiewicza.

W gruncie rzeczy wartości wyznawane przez oba narody były dość pokrewne i wyrażane w podobnej formie. Nawet jeżeli miało to prowadzić do wypominania sobie wzajemnych grzechów.

Streszczenie tematu:

1. Tęsknota za wolnością
2. Poeci i pisarze
3. Książkowe mity

Pełna treść tematu [TUTAJ](#).

Forma pracy: Po wstępie wykładowym, opisującym wątki literackie i kulturowe topoty XIX wieku, temat będzie opracowywany z pomocą dołączonej specjalnej karty pracy, którą nauczyciel będzie komentował na bieżąco z użyciem materiałów ze strony www.myrazem.net.

W trakcie uczniowie spotkają się z tekstami poetyckimi i prostą grą edukacyjną. Na koniec nauczyciel przeprowadzi podsumowanie zajęć w formie moderowanej dyskusji.

Zachęcamy do wspólnego rozwiązywania zadań. Karty nie należy stosować jako środka egzaminacyjnego.

Karty pracy są dwujęzyczne i należy je wydrukować dla każdego ucznia z osobna.

Wy tłumaczenia i odpowiedzi do karty.

1. Zadanie 1: zadanie warto zilustrować (przed lub po ćwiczeniu) emisją pieśni w wersji dwujęzycznej, np.: https://www.youtube.com/watch?v=10Ha80EgaB0&ab_channel=Eileen. Dalszym zajęciom mogą towarzyszyć inne pieśni kozackie z tego okresu, np.:
-https://www.youtube.com/watch?v=N9ifWLCnzHc&ab_channel=WorldMusic-dawniejkana%C5%82MuzykaEuropejska,
-https://www.youtube.com/watch?v=MISX5mltgBI&ab_channel=Pawe%C5%82Szcz%C4%99sny
Zadanie 2: Teksty hymniczne należy potraktować pomocniczo jako przyczynek do dyskusji z uczniami o emocjach, nadziejach, lękach, które wyrażają hymny narodowe. Dla porównania można przedstawić np. hymn Rosji:
https://pl.wikipedia.org/wiki/Hymn_Pa%C5%84stwowy_Federacji_Rosyjskiej#S%C5%82owa
lub Wielkiej Brytanii https://pl.wikipedia.org/wiki/Hymn_Wielkiej_Brytanii#Tekst_utworu,
które są utrzymane w poetyce imperialnej i wielkościowej.
2. Zadanie 1: Mickiewicz: 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11; Szewczenko 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10
Zadanie 2: 1b, 2a, 3d, 4c.
3. Stronę z planszą gry warto wydrukować na grubym papierze, ew. podczas innych zajęć ponaklejać na wycięty karton. Podobnie potraktowane pionki nie będą się składać w czasie gry. Czas gry należy dostosować do potrzeb. Sugerujemy aby nie trwała dłużej niż 15 minut.

Elementy podstawy programowej

Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:

XXIV. 3. opisuje formowanie się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków;

XVII.1. sytuuje w czasie I, II i III rozbiór Rzeczypospolitej i wskazuje na mapie zmiany terytorialne po każdym rozbiórze;

XVII.3. rozróżnia przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne upadku Rzeczypospolitej.

Lekcja 8. „Hej sokoły!” CZĘŚĆ DLA UCZNIA



1. Tęsknota za wolnością

W XIX wiek Polska i Ukraina weszły zniewolone przez inne mocarstwa. Tęsknota za utraconą wolnością najpełniej wyrażała się w pieśniach i dumkach. To właśnie z tego okresu pochodzą teksty naszych hymnów narodowych, ale też najpopularniejszych sentymentalnych piosenek śpiewanych do dziś.

1. Piosenka „Hej, sokoły” (zwana też jako „Na zielonej Ukrainie” lub „Żal za dziewczyną”), jest uważana za piosenkę narodową w Polsce... i w Ukrainie. Melodia skomponowana przez polskiego kompozytora, tekst nieznanego autorstwa, ale emocje są wspólne. Wytnij frazy piosenki i spróbujcie je razem poukładać w odpowiedniej kolejności – osobno dla polskiej i ukraińskiej wersji.

Omijajcie góry, lasy, pola, doły.

Jeszcze czulej z Ukrainą.

Hej, tam gdzież znad Czarnej Wody

Czule żegna się z dziewczyną,

Hej, hej, hej sokoły!

Mój stepowy skowroneczku.

Wsiada na koń kozak młody.

Dzwoń, dzwoń, dzwoń dzwoneczku,

WERSJA UKRAIŃSKA

Оминайте гори, ліси, доли.

Їде козак з України.

Гей, десь там, де чорні води,

Плаче молода дівчина,

Гей! Гей! Гей, соколи!

Степовий жайворончку

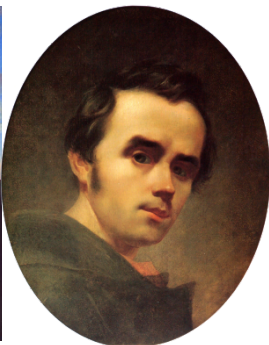
Сів на коня козак молодий.

Дзвін, дзвін, дзвін, дзвіночку,

2. Teksty pierwszych wersji pieśni, które potem stały się hymnami państwowymi, są dość podobne do siebie. Przyjrzyj się uważnie poniższym fragmentom. W obu tekstach znajdują się odwołania do ważnych postaci, wydarzeń i emocji (np. wolność, walka, tradycja, honor). Spróbuj przyporządkować pogrubione wersy do odpowiednich kategorii na dole.

Jeszcze Polska nie umarła, kiedy my żyjemy. Co nam obca moc wydarła, szablą odbijemy. REF: Marsz, marsz, Dąbrowski do Polski z ziemi włoski za Twoim przewodem złączem się z narodem. Jak Czarnecki do Poznania wracał się przez morze dla ojczyzny ratowania po szwedzkim rozbiorze. Przejdziem Wisłę przejdziem Wartę będziem Polakami dał nam przykład Bonaparte jak zwyciężać mamy. Niemiec, Moskał nie osiedzie, gdy jąwszy pałasza, hasłem wszystkich zgoda będzie i ojczyzna nasza. (...) Na to wszystkich jedne głosy: „Dosyć tej niewoli mamy Ractawickie Kosy, Kościuszkę, Bóg pozwoli”.	Nie umarła jeszcze Ukraina, I chwała, i wolność, Jeszcze do nas, bracia młodzi, Uśmiechnie się los! Zginą wrogowie nasi Jak rosa na słońcu, Zapanujemy, bracia, i my W swoim kraju. REF: Duszę, ciało poświęcimy Dla naszej wolności, I pokażemy, żeśmy bracia, Z kozackiego rodu. Hej-hej, mili bracia Chodźmy, bierzmy się do dzieła! Hej-hej, już czas wstać Czas tę wolność uzyskać! Nalewajko, Żeleźniak, I Taras Triasiło Wzywają nas z grobów Na święte działanie. (...) O Bohdanie, Bohdanie Chwalebny nasz hetmanie! Po co oddałeś Ukrainę Wstrętnym Moskałom?! (...)
Podobieństwa w konstrukcji tekstów – nawiązanie do: 1) wydarzeń historycznych; 2) ważnych postaci; 3) emocji, idei, wezwań do działania	
1.	1.
2.	2.
3.	3.

Pomimo licznych różnic, obydwa narody łączy przywiązanie do idei wolności, co najlepiej widać w licznych zachowanych pieśniach ludowych i wojskowych z ostatnich 200 lat, śpiewanych po obu stronach granicy. Te emocje dalej na wschód są dużo rzadsze.



2. Poeci i pisarze

W mrocznych czasach niewoli potrzebni byli ludzie, którzy dawaliby nadzieję, pisząc o rzeczach wielkich i ważnych. Polska jak i Ukraina miała takich ludzi, których później nazwano „wieszczami narodowymi”. Do najważniejszych zaliczamy Adama Mickiewicza i Tarasa Szewczenkę, tworzących w podobnym okresie – I połowie XIX wieku.

1. Obu poetów łączyło bardzo wiele, choć początek i koniec ich życia był zupełnie inny. Poszukaj wspólnie z innymi informacji o Mickiewiczu i Szewczenko. Spróbuj dopasować poniższe opisy do postaci. Niektóre z nich są wspólne dla obu. Oznacz je kolorami: czerwony dla Mickiewicza, niebieski dla Szewczenki, pomarańczowy dla wspólnych.

1. Były chłop pańszczyźniany	2. Aresztowanie za poglądy
3. Doskonała znajomość języka polskiego	4. Sympatia do Wilna
5. Pochowany w ważnym miejscu	6. Cenzura za pisanie w swoim języku
7. 10 lat w karnej kompanii na Uralu	8. Śmierć na obczyźnie
9. Cenzura za głoszenie wolności	10. Uczestnictwo w tajnych organizacjach
11. Zesłany na Krym i do Moskwy na parę lat	12. Syn szlachecki
Mickiewicz:	
Szewczenko:	
Wspólne:	

2. Obydwaj artyści wspominali w swoich wierszach różne wydarzenia historyczne, chcąc przypomnieć czytelnikom jak ważna jest pamięć o dawnych dokonaniach. Powiąż fragmenty utworów z grafikami. Zastanów się, dlaczego uznali je za istotne.

1. Tam ponad rzeką w polnej przestrzeni,
Czarna mogiła wyświeca czołem;
A tam się bujna trawa zieleni,
Gdzie Kozak z Lachem krew leli społem



A

(1596)

2. Gdyśmy byli kozakami,
Unii nie było
Z wolnymi braćmi Polakami
Wolno się nam żyło.



B (1648)

3. Warszawa jedna twojej mocy się urąga,
Podnosi na cię rękę i koronę ściąga,
Koronę Kazimierzów, Chrobrych z twojej głowy,
Boś ją ukradł i skrwawił, synu Wasilow!



C (1812)

4. O wiosno! kto cię widział wtenczas w naszym kraju,
Pamiętna wiosno wojny, wiosno urodzaju!
O wiosno, kto cię widział, jak byłaś kwitnąca
Zbożami i trawami, a ludźmi błyszcząca,
Obfita we zdarzenia, nadzieją brzemienna!
Ja ciebie dotąd widzę, piękna maro senna!
Urodzony w niewoli, okuty w powiciu,
Ja tylko jedną taką wiosnę miałem w życiu.



D

(1830-1831)



3. Książkowe mity

Wielkie powieści historyczne, zostawiają często ślad w sposobie postrzegania rzeczywistości na całe pokolenia. Jednym z nich była w Polsce powieść „Ogniem i Mieczem” Henryka Sienkiewicza, a w Rosji i częściowo na Ukrainie „Taras Bulba” Mikołaja Gogola. Obie dotyczą tego samego problemu – wojen polsko – kozackich. Każdy przedstawia je ze

swojego punktu widzenia. Gogol, pomimo ukraińskiego pochodzenia, przedstawia kozackie powstania jako chęć Ukraińców dla bycia Rosjanami. Sienkiewiczowska wizja, mimo polskiego punktu widzenia, jest bardziej wyważona.

1. Zapraszamy Cię w świat „Ogniem i Mieczem”. Na ogarniętej bratobójczą wojną Ukrainie, Jan Skrzetuski i Jurko Bohun rywalizują o piękną Helenę. Razem z partnerem z ławki możecie się wcielić w jednego z nich.

„POŚCIG ZA HELENĄ”

1. Przygotowanie gry:
 - Wytnij z tabelki pionki do gry i kartę z oznaczeniem pól. Złóż je pod portretami, tak aby można je było postawić pionowo. Kartę trzymaj przy planszy
 - Pionek Heleny postaw na zielonym polu „Rozłogi”.
 - Pionek Skrzetuskiego i Bohuna postaw w „Czehryniu” (żółte pole).
 - przygotuj miejsce do zapisywania „kresek” – punktów zwycięstwa (np. kawałek kartki)
2. Gracze na zmianę rozgrywają swoje tury.
3. W swojej turze gracz ma 2 punkty akcji do wykorzystania.
4. Punkty można wydać na:
 - ruch – 1 punkt za przejście z pola na pole (po liniach je łączących),
 - ruch długą (kreskowaną) – 2 punkty,
 - zabranie ze sobą Heleny (weź jej pionek i postaw przy sobie) - jeżeli jesteś na tym samym polu co Ona.
5. Przechodząc przez pola, wprowadź w życie ich właściwości, zgodnie z ich kolorami.
6. Jeżeli wejdiesz na pole z pionkiem przeciwnika, musisz się zatrzymać. W tej turze nie możesz się już ruszać.
7. Jeżeli znajdujesz się na tym samym polu co przeciwnik i jest Twoja tura – możesz wyzwać go na pojedynek.
8. Pojedynek polega na 1 rundzie gry „papier, nożyce, kamień”. Jeżeli nikt nie pokona przeciwnika, pojedynek kończy się remisem.
9. Jeżeli wygrasz pojedynek odsyłasz przeciwnika na sąsiednie wybrane pole. Jeżeli towarzyszyła mu Helena, zostaje (aby ją zabrać ze sobą, trzeba wydać kolejny punkt akcji). Jeżeli jej nie było podczas pojedynku zaznacz sobie kreskę.
10. Na zakończenie swojej tury, jeżeli była z Tobą Helena, zaznacz kreskę.
11. Zakończenie gry nastąpi, gdy któryś z graczy zdobędzie łącznie 10 kresek (aby przyspieszyć lub wydłużyć grę, można tą liczbę zmieniać).



Jeżeli wejdiesz na pole:

MIASTA – jeżeli po wejściu zostaniesz tam do końca swojej tury, przeciwnik w swojej najbliższej turze będzie miał tylko jeden punkt akcji.

BITWY – pojedynek w tym miejscu trwa 3 rundy zamiast 1.

TWIERDZY – Bohun traci punkt akcji, Skrzetuski zyskuje jeden.

KOZAKÓW – Skrzetuski traci punkt akcji, Bohun zyskuje jeden.

ROZŁOGI – jeżeli masz ze sobą Helenę, dodaj sobie dodatkową kreskę.

